

Abstrakt

Východiska: Stimulanty amfetaminového typu (ATS) představují skupinu látek, které mají do značné míry podobné farmakologické vlastnosti a jsou pro ně charakteristické stimulační účinky. Přes tuto podobnost vykazují ATS rozmanité vzorce užívání a sociodemografické charakteristiky uživatelů. Užívání ATS je spojeno s pozitivními i negativními dopady. Biopsychosociální model užívání psychoaktivních látek poskytuje komplexní rámec pro pochopení užívání ATS.

Cíl: Primárním cílem této studie je popsat a pochopit faktory, které na individuální úrovni motivují a podmiňují iniciaci, ukončení, eskalaci a/nebo omezení užívání ATS.

Materiál a metody: V rámci mixed methods přístupu byly provedeny kvalitativní rozhovory na souboru tvořeném různými skupinami uživatelů ATS a jednou skupinou neuživatelů. Tyto kvalitativní rozhovory poskytly podklady pro realizaci druhé fáze výzkumu tvořené standardizovanými kvantitativními rozhovory za pomoci počítače (CAPI), které využily řadu (standardních) nástrojů. Studie byla provedena v pěti členských státech Evropské unie a mezi prvním užitím nebo expozicí ATS a provedeným rozhovorem muselo uplynout minimálně pět let. V kvalitativním rameni studie bylo dotazováno celkem 279 jedinců. Mezi nimi bylo 17 % identifikováno jako aktuálně závislých na ATS, 20 % bylo závislých v minulosti, 17 % bylo současnými častými uživateli, 13 % tvořili bývalí častí uživatelé, 18 % občasní uživatelé a 15 % neuživatelé ATS, kteří však byli jejich nabídce někdy v životě přímo vystaveni. Rozhovory odhalily odlišné charakteristiky typické pro každou skupinu. Ve kvantitativní větvi studie bylo zahrnuto celkem 1 656 osob. Mezi nimi bylo 21 % identifikováno jako neuživatelé ATS, kteří jejich nabídce byli vystaveni, 16 % jako příležitostní uživatelé, 17 % jako umírnění uživatelé, 18 % jako častí uživatelé a 29 % jako uživatelé s pravděpodobnou závislostí na ATS.

Výsledky: Výsledky ukázaly odlišné charakteristiky specifické pro každou uživatelskou skupinu. U významného počtu respondentů se vyvinul vzorec užívání ATS, které lze v širším smyslu označit jako neproblémové. Pozoruhodné je, že skupiny neuživatelů, příležitostných uživatelů a umírněných uživatelů vykazovaly velmi podobné výsledky, zatímco skupina s pravděpodobnou závislostí na ATS vykazovala velmi odlišné vzorce užívání. Skupina častých uživatelů zaujala pozici mezi skupinou se závislostí na ATS a ostatními třemi skupinami. Častí uživatelé a osoby pravděpodobně závislé na ATS vykazovaly výraznou tendenci užívat tyto látky jako prostředek ke zvýšení své funkční kapacity a k usnadnění provádění rutinních činností a prokázala se u nich omezená schopnost regulace užívání ATS. Celoživotní výskyt problémů s duševním zdravím a současných duševních potíží byl výrazně vyšší ve skupině závislé na ATS. Při hodnocení osobnostních rysů Velké pětky však nebyly zjištěny výrazné rozdíly mezi skupinami uživatelů. Velká většina uživatelů ATS, bez

ohledu na jejich zařazení do té či oné uživatelské skupiny, obecně vykazovala výrazné kolísání intenzity užívání ATS v čase charakterizované střídáním období eskalace a deeskalace. Mezi faktory přispívající ke snížení míry užívání patřily obavy z dopadů na zdraví, subjektivní pocit ztráty kontroly a také změny sociálního prostředí a situačních faktorů.

Závěry: Existují různé trajektorie a faktory podmiňující různé vzorce a fáze užívání ATS. To ukazuje na potřebu intervenčních strategií navřených na míru různých uživatelských skupin. Hlavní důraz ve všech skupinách by měl být kladen na snižování škod spojených s užíváním ATS.